

מדינת ישראל

סוג בחינה : בגרות לעולים חדשים

משרד החינוך

מועד הבחינה : קיץ תשפ"ה, 2025

מספר שאלון : 38384

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- משך הבחינה : שעה וארבעים וחמש דקות (1:45)
- מבנה השאלון ומפתח ההערכה :
 - בשאלון זה שלושה חלקים.
 - בכל חלק יש שלוש שאלות.
 - יש לענות על 5 מתוך 9 שאלות.
 - יש לבחור שאלה אחת לפחות מכל פרק.
 - כל שאלה 20 נקודות.
 - סך כל הנקודות – 100 נקודות
- חומר עזר מותר בשימוש : אין
- הוראות מיוחדות : כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם מחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר
ומכוונות לנבחנים ונבחנות כאחד.
בהצלחה!

השאלות

חלק ראשון - תפילה

1. רמח"ל, **מסילת ישרים** / רמב"ם, הלכות תפילה, **משנה תורה**

- א. (1) מהי 'יראת הרוממות'? מדוע לדעתך היא כל כך חשובה בתפילה? (6 נק')
- ההבנה שהמתפלל, בשר ודם, עומד לפני מלך מלכי המלכים המרומם והנעלה יראת הרוממות חשובה כי כשהאדם מקבע בליבו את גדלות הבורא הוא מצליח לכוון ולהתייחס בכבוד הראוי לתפילה, מתוך ההבנה שהתפילה היא המפגש של האדם עם מלך מלכי המלכים.
- (2) לפניך רשימה של מידות מקולקלות בנפש האדם הדורשות תיקון:
- גאוה | עצבות | קמצנות | פחדנות | קנאה
- אחת מהן חוסמת את היכולת לקנות את יראת הרוממות. מהי? נמק את תשובתך. (6 נ')
- מידת הגאוה. אחד מהתנאים לקבל את יראת הרוממות היא ההכרה בחומריות האדם, מוגבלותו ושפלותו לנוכח אינסופיות הבורא.
- אדם בעלת מידת הגאוה לא יוכל להפנים את ההכרה הזו, כי הוא לא יוכל לראות את עצמו בשפלותו.
- ב. כתוב שתי עצות ו/או הנחיות שמסייעות לכוונת הלב בתפילה לפי הרמב"ם. (8 נק')
- לשהות קודם התפילה כדי לכוון את הלב (וגם אחריה)
- לגשת לתפילה לא מתוך כעס או שחוק.

2. האדמו"ר מפיאסצ'נה, **חובת התלמידים** / ר' יהודה הלוי, **כוזרי**

שירה: מאז שהבנתי שבקרוב יבחרו מי תתקבל להדרכה, התחלתי להתפלל מתוך הסידור בכוונה רבה. לפתע הרגשתי שהתפילה שלי נשמעת ויש לי סיכוי להתקבל להדרכה.

- (1) על פי האדמו"ר מפיאסצ'נה, מהי הטעות בדבריה של שירה לגבי מטרת התפילה? (6 נק')
- הטעות של שירה היא המחשבה שמטרת התפילה היא למלא את צרכה ולתת פתרון לבעיותיה. ("אם אני אתפלל ה' ישמע את תפילתי וכך אני אכנס להדרכה...")
- "אילו היינו מודעים כל הזמן לקיומו של הקב"ה ומתפללים אליו, לא היה צריך לעורר אותנו..."
- מהי לדעת האדמו"ר מפיאסצ'נה המטרה האמיתית של התפילה.
- הסבר בהתייחסות לציטוט שלפניך. (6 נק')
- מטרת התפילה האמיתית היא ביטוי הקרבה והקשר לקב"ה. הבעיות הן אמצעי כדי לעזור לנו להתקרב לה'.
- משמעות הציטוט: אם כל הזמן היינו בקשר עם הקב"ה לא היה צורך באתגרים שה' מציב בפנינו, שהרי כל מטרתם היא לייצר את הקרבה אליו.

א. ריה"ל בספר הכוזרי מכנה את התפילה: '**גרעין הזמן ופריו**'

- הסבר את המשל והנמשל העולים מתיאור זה. (8 נק')
- כמו שהגרעין מחזיק בתוכו את כל יכולות הצמיחה של הפרי, כך התפילה נותנת כח לאדם לפעול ברוניות בעולם ולהתקרב לה'.
- התפילה היא גם הפרי- בזכות המצוות והמעשים הרוחניים שהאדם עושה הוא מצליח לקצור את הפירות ולהגיע לתפילה משמעותית ומקרבת

3. ר' נחמן מברסלב, **ליקוטי מוהר"ן** / ר' יוסף אלבו, **ספר העיקרים** / ר' שניאור זלמן מלאדי, **תניא** / הרב סולוביצ'יק, כתב העת "**טראדישן**"

א. מהי עצתו המיוחדת של ר' נחמן לחיזוק הקשר עם הקב"ה?

התבודדות- לייצר זמן מוגדר במהלך היום שבו הוא משוחח לבד עם הקב"ה ומדבר איתו שעל ליבו היא חשובה כי היא מקרבת את האדם לקב"ה, מייצרת שמחה בשאר היום, מביא לדרגה רוחנית גבוהה.

מדוע היא חשובה? ציין סיבה אחת. (6 נק')

ב. לפניך שלושה אתגרים נפוצים הקשורים לתפילה.

בחר שניים מהם, והסבר כיצד ניתן להתמודד איתם בעזרת דברי ר' יוסף אלבו, ר' שניאור זלמן מלאדי או הרב סולוביצ'יק. (12 נק')

- אני מעדיף להתפלל לקב"ה לבד ובאופן אישי, ולא להתפלל עם כולם בבית הכנסת.
כשהאדם עומד לבדו מול הקב"ה, על אף שהוא יחיד במינו- הוא חסר. לעולם לא שלם. החשיבות של התפילה בציבור היא שכולם יחד משלימים האחד את רעהו ויוצרים משהו שלם ומאוחד.
- תמיד עולות לי מחשבות שמסיטות אותי מהכוונה בתפילה
לא להיבהל מהמחשבות, לא להתעסק בהן או להלחם בהן חזיתית אלא לעשות מאמץ גדול יותר לכוונה בתפילה. עצם המחשבות המייצגות את הצד הבהמי, מעידות על כך שהצד הרוחני קיים ונוכח מולן וצריך לחזק אותו עוד בעזרת מאמץ להתכוון עוד יותר בתפילה
- התפללתי ממש חזק והקב"ה לא נענה לתפילתי, ומאז אין בי רצון להתפלל.
יש מגוון סיבות למה תפילה לא מתקבלת ובכללם: (מספיק שתיים בתשובה)
כי התפילה לא מהווה את רצון ה', הי המציאות היא עונש למתפלל, המתפלל לא בדרגה רוחנית מספקת להיענות לתפילה, מציאות אחרת שמונעת את מימוש התפילה, כי ההיענות לתפילה לא תהיה טובה עבור המתפלל.

חלק שני - חגים

4. הרב מרדכי אליהו, **דברי מרדכי** / הראי"ה קוק, **מאמרי הראי"ה**

א. **"נתינתם היא ביטוי של חיבת ה' אלינו ואהבתו אותנו."**

הסבר מדוע ענני הכבוד מבטאים את אהבת ה' לעם ישראל בצורה מיוחדת יותר מאשר המן והמים במדבר. (6 נק')

כי בניגוד למים והמן שהם הכרחיים לקיום האדם, הרי שענני הכבוד אינם הכרחיים לקיום ובכך מבטאים את אהבת ה' אלינו והשגחתו אותנו.

ב. הרב קוק מתאר שלושה סוגי שופרות, שמייצגים שלושה מניעים (סיבות) לעליה לארץ ישראל. לפניך שלושה עולים חדשים:

- **ולדימיר** - עלה לארץ בגלל אנטישמיות ורצה להרגיש בטוח כיהודי
 - **שרה** - עלתה לארץ מתוך אמונה חזקה וציפייה לגאולה.
 - **דניאל** - עלה כדי לשפר את מצבו הכלכלי ולבנות עתיד טוב יותר למשפחתו.
- שופר גדול** - שופר מקרן של איל המסמל את העליה מתוך התעוררות גאולית ורצון לתחיית עם ישראל בארצו (שרה)
- שופר בינוני** מקרן של כל חיה כשרה - המסמל עליה לארץ ישראל מתוך רגש לאומי ורצון לעצמאות ויצירת מדינה חזקה ואיתנה (דניאל)
- שופר קטן** מקרן של בהמה טמאה המסמל עליה לארץ מתוך מניעים של אנטישמיות ובריחה מפרעות הגויים. (ולדימיר)

- (1) ציין את שלושת סוגי השופרות לפי הרב קוק, וקשר כל עולה לשופר המתאים לו. נמק את בחירתך. (9 נק')
 - (2) לדעתך, איזה 'שופר' הוא החשוב ביותר למדינת ישראל? נמק. (כל תשובה מנומקת והגיונית תתקבל) (5 נק')
- השופר הגדול** כי הוא מסמל את המטרה העליונה של קיומה של מדינת ישראל - באמצעות קיומה תגיע הגאולה השלמה.
- השופר הבינוני** כי הוא מקיים את הצד החומרי של המדינה ומאפשר התפתחות רוחנית
- השופר הקטן** כי הוא משמר את קיומו הפיזי של עם ישראל. אם לא יהיה עם ישראל לא תהיה גאולה.
- וכו' וכו'

5. הרב יעקב אריאל, **מאהלי תורה - לתורה ולמועדים** / הרב רונן נויבירט, **גילוי האור מתוך הטבע**

א. **אסתר מן התורה מנין? ואנוכי הסתר אסתיר את פני..** (חולין קלט, ע"ב)

- (1) מהי השאלה שמעלה הרב אריאל בתחילת דבריו, ביחס לתוכן של מגילת אסתר? (5 נק')
- מדוע שם ה' אינו מוזכר במגילה באופן מפורש?**
- (2) מהי תשובתו לשאלה זו? (5 נק')
- שם ה' הוצנע במגילה כדי ללמד את האדם להביט על מאורעות חייו דרך משקפים רוחניים. אמנם אפשר להביט על הטבע דרך מקרה (נקודת המבט העמלקית) אך על האדם ללמוד לראות את טביעת האצבע האלוהית דרך המציאות הטבעית.

ב. בברכת "על הניסים" אנו אומרים: "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה".

הרב נויבירט מביא את שאלתו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב:

"מדוע אנו מברכים ברכה זו על נס חנוכה ופורים, אך לא על ניסים אחרים כמו קריעת ים סוף או חציית הירדן?"

- (1) מהי תשובתו של הרב נויבירט לשאלה זו? (5 נק')

נס קריעת ים סוף שבר את חוקי הטבע, ולעומתם נס פורים וחנוכה פעלו בתוך הטבע, ומלמדים את האדם ששימתו היא לפעול בתוך הטבע ולהעלות ולרומם אותו.

(2) האם דברי הרב נויבירט דומים לדבריו של הרב אריאל או מנוגדים להם? נמק. (5 נק')
דומים. בשני הטקסטים האדם נדרש להביט על הטבע מתוך נקודת מבט רוחנית ולפעול בתוכו כדי לרוממו.

6. הרב אורי שרקי, זית רענן / הרב חיים דרוקמן, הגדה של פסח לזמן הזה

א. המשנה אומרת:

"הַמְחֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְשׁוֹנֶה וּמִפְסִיק מִמְשָׁנָתוֹ וְאוֹמֵר: מָה נֶאֱחָה אֵילָן זֶה, וּמָה נֶאֱחָה נֵיר זֶה – מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ" (אבות ג, ז)

דוד ודניאל יצאו לסיור במנהרות הכותל כדי ללמוד על הלכות הטהרה בבית המקדש. במהלך הסיור הם קראו בספרים והתפעלו מהקדושה שסביבם. פתאום אמר דוד: "למדנו מספיק. אולי נסגור את הספרים עכשיו ופשוט נהנה מהיופי שמסביבנו."

(1) מה הטעות בדבריו של דוד לפי המשנה? (5 נק')

הטעות בדבריו של דוד היא ההפרדה בין לימוד התורה ליופי שמסביב, על ידי האמירה "נסגור את הספרים ופשוט רק נהנה."

(2) כיצד אפשר לתקן את דבריו כך שמעשיהם יהיו חיוביים (טובים) על פי המשנה? הסבר. (5 נק')
עליהם להבין שמבט על סביבתם זה המשך ישיר של הלימוד. בבחינת לימוד תורה שמביא לידי מעשה. אין כאן שתי פעולות שונות המנותקות זה מזה- אין קשר בין התורה לחיים, אלא שני אלו קשורים זה בזה ונובעים ומבטאים זה את זה.

ב. (1) לפי הרב דרוקמן במה שונה המצה מן החמץ? (5 נק')

החמץ שונה מן המצה בכך שהוא לא נותר כחומר גלם של קמח ומים בלבד כמו המצה, אלא מתווסף לו תהליך התפיחה הממלאו באוויר (כביטוי לפעולת האדם בעולם).

(2) איזה מוסר יכול האדם ללמוד מהציווי לאכול מצה במשך שבעת ימי חג הפסח? (5 נק')
לפעמים האדם עלול להגיע למחשבה מוטעית של 'כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה'- בזכותי הכל קורה.
אך אכילת המצה במשך שבעה ימים מלמדת את האדם להפנים שכל המתרחש נעשה מכוחו וגדולתו של ה', לנוכח אפסיות האדם.

חלק שלישי - תורה ומצוות

7. הרב סולובייצ'יק, **דברי השקפה** / הראי"ה קוק, **אגרות** / הרב אלימלך בר שאול, **מצווה ולב, שתי לידות באדם** / "המגיד מדובנא", **כוכב מיעקב**

א.

שי הוא נער דתי שלומד בישיבה ומדריך בתנועת נוער.
לאחרונה הוא החל להרגיש שפרטי ההלכה מכבידים עליו.
התפילות, הברכות והלבוש מרגישים לו כבדים ומעיקים ואין לו כל כך חשק לקיים אותם.

לפניך שלושה ציטוטים מקטעים שונים שלמדנו.

כתוב בעזרת כל קטע- דברי חיזוק או עצה לשי. (כשתי שורות לכל עצה.) (9 נק')

■ הרב יוסף דב סולובייצ'יק-

כשהאדם מזדמן עם האל לפונדק אחד, הוא נתבע על-ידי האל להקרבה עצמית.

שי היקר! אמנם עבודת ה' לפעמים מאתגרת, וכלולה בהרבה פרטים מחייבים, אך ככל שתתאמץ, תשתדל ואפילו תקריב את עצמך למען עבודת ה' הנעלית, כך תעבוד את ה' באופן מיטבי, ולבסוף גם תגיע לאושר המיוחל.

■ הראי"ה קוק-

וכל העצלות והרפיון אינו בא כי אם מחוסר אמונה בגודל הטוב שעושים עם כל היקום בעסק התורה והמצוות.
שי היקר! כמה אתה מתאמץ בעבודת ה'. כל הכבוד! אכן. לפעמים זה לא קל. אפילו מכביד. אבל אם תזכור שכל מצווה, כל לימוד תורה שלך, משפיע ומיטיב עם האומה כולה, (שהרי נשמתך מקושרת לאומה כולה) תרגיש כ"כ משמעותי, ויהיה לך כח לעבוד את ה' בשמחה!

■ הרב אלימלך בר שאול-

מצוות התורה אינן בבחינת דברים חדשים בשביל הנפש, אלא הן לבושיה הטבעיים.

שי היקר! אמנם עבודת ה' כוללת הרבה הלכות, פרטים ודקדוקים, ולפעמים זה נראה קשה. אך בעומק, לאחר קיום המצוות, אתה תרגיש שלוה ונחת. כי באמת באמת- כל רצונה של הנשמה היא לקיים את המצוות, ובכך לבטא את עצמה בעולם באמת.

ב. (1) המגיד מדובנא מביא בדבריו משל על העשיר והשליח.

כתוב בקצרה את הנמשל למשל זה. (6 נק')

כשהאדם חש מעמסה בקיום המצוות כנראה הוא לא מקיים אותה מהמקום הנכון. שהרי התורה טבעית לאדם, וממילא קיום המצוות אמור להיות קל, פשוט טבעי ונעים.

(2) איזה מן המקורות שהוצגו בסעיף הקודם מנוגד לדברי המגיד מדובנא? נמק. (6 נק')

המקור המנוגד למגיד מדובנא הוא הרב סולובייצ'יק.

לדעת הרב סולובייצ'יק תכלית עבודת ה' הוא להקריב את עצמך, להתיישר ולהתאמץ בעבודת ה'.

לדעת המגיד מדובנא עבודת ה' האמיתית אמורה להיות פשוטה ונעימה שהרי היא הביטוי הטבעי של הנשמה בעולם.

8. הרב יהודה עמיטל, **בין התחברות למחוייבות** / הרב שג"ר, **לוחות ושברי לוחות**

א. (1) הרב עמיטל במאמרו, כותב על 'תופעת ההתחברות' שקיימת בקרב בני הנוער.

מהי תופעה זו? הסבר. (6 נק')

בני נוער המבקשים לעבוד את ה' ולקיים מצוות רק מתוך רצון פנימי וחיבור ולא מתוך מחוייבות אלוקית וההכרה שכך צריך.

(2) הרב עמיטל מציין ארבע סיבות עיקריות לתופעה זו.

כתוב והסבר על שתיים מהן. (4 נק')

יש לכתוב שתיים מהסיבות הבאות:

1. חיפוש משמעות רוחנית- הנוער מחפש קשר עמוק ואישי עם ה' שיהיה רלוונטי לחיים שלו כאן ועכשיו.

2. מרד נגד העדריות- רבים מרגישים צורך לבטא את עצמם באופן ייחודי, ולא להסתפק בסיסמאות או הליכה עיוורת אחרי הרוב.
3. תחושת ניכור בתפילה- בתי הכנסת הוותיקים נראים יבשים וחסרי רוח, והצעירים לא מוצאים בהם מקום אמיתי בלב.
4. ביקורת על דתיות חיצונית- הנוער לא מסתפק בהקפדה טכנית על מצוות, אלא מחפש גם עומק פנימי ואותנטי של אהבת ה' ויראה.

ב. "בחווייה ובתענוג הכרוכים בחיפוש.. של צעירנו אין פסול- להיפך."

- (1) מהי תפיסתו (דעתו) של הרב שג"ר ביחס ליתופעת ההתחברות? הסבר. (6 נק')

הרב שג"ר רואה בתופעת ההתחברות ביטוי חיובי של חיפוש רוחני עמוק. לדעתו, הדגש על החוויה, השירה וההתלהבות בתפילה אינו נובע מאנוכיות אלא מבקשה אמיתית לקשר פנימי עם ה'. הוא טוען שזהו חלק מעולם דתי עשיר, שיש בו עומק, השראה ועונג רוחני.

- (2) עם איזו דעה אתה מזדהה יותר – זו של הרב שג"ר או של הרב עמיטל? נמק את בחירתך בהסבר אחד לפחות. (4 נק')

כל תשובה מנומקת הגיונית ומבוססת תתקבל.

להלן נימוקים אפשריים:

נימוקים לעמדת הרב עמיטל:

- א. בלי קבלת עול מצוות – אין בסיס אמיתי לקשר עם ה'.
- ב. התחברות רגשית לבד לא מספיקה – היא יכולה להיעלם בקלות.
- ג. נאמנות לקב"ה היא חלק מהטבע של האדם והיא מחזיקה מעמד לאורך זמן.

נימוקים לעמדת הרב שג"ר:

- א. בדור שלנו הדרך לקשר עם ה' עוברת דרך הלב והחוויה.
- ב. לכל אדם יש סגנון אמונה משלו – חשוב לאפשר חיפוש אישי.
- ג. האמונה צריכה להיות אמיתית ואותנטית, לא רק ציות חיצוני.

9. הרב זאב קרוב, דע מה שתשיב לעצמך/ הראי"ה קוק, איגרות/ הרב סולובייצ'יק, מפניני הרב / מהר"ל, תפארת ישראל

א. שלושה נערים נשאלו: מה הכח של התורה בעיניכם?
לפניכם תשובותיהם:

- ישי: "התורה עוזרת לי לגלות את עצמי- להבין מה הכוחות שלי ומה יעזור לי לבטא אותם כדי להיות אני באמת."
 - גלעד: "התורה עוזרת לי להתחבר לכלל ישראל. בעזרתה אני מצליח להאיר את העולם כולו."
 - דביר: "לתורה יש כוח להפוך אותי לאדם צדיק ורוחני יותר, גם אם לא אזכור דבר ממה שלמדתי".
- כעת, דמיון שהחכמים הבאים היו רואים את תשובות הנערים:
- הראי"ה קוק, הרב זאב קרוב, והרב סולובייצ'יק.
- איזו תשובה לדעתך היה בוחר כל אחד מהם? נמק את בחירתך בקצרה. (15 נק')

הרב זאב קרוב – ישי

לדביר, התורה עוזרת לאדם לגלות את האישיות האמיתית שלו ולממש את הייעוד שלו בעולם. היא לא כופה מבחוץ אלא מגלה את מה שכבר טמון בו. לכן הוא היה בוחר בישי, שמרגיש שהתורה עוזרת לו להיות הוא עצמו.

הרב קוק – גלעד

הרב קוק מדבר על כך שלימוד תורה מוסיף אור ושפע לא רק לאדם הלומד, אלא לכל העולם. כל מצווה או מידה טובה משפיעים על ההווה כולה. לכן הוא היה בוחר בגלעד, שרואה בתורה דרך להשפיע על עם ישראל והעולם כולו.

הרב סולובייצ'יק – דביר

גם אם אדם שוכח את מה שלמד, עצם המפגש עם דברי תורה מטהר את הלב והמחשבה. התורה מחנכת ומשפיעה גם מבלי להיזכר במילים המדויקות. לכן הוא היה בוחר בדביר, שמבין שהתורה משפיעה עליו מבפנים.

ב. מדוע, לפי המהר"ל, נוסח הברכה על לימוד התורה הוא "**לעסוק בדברי תורה**" ולא "**ללמוד תורה**"? הסבר. (5 נק')

המהר"ל מסביר שנוסח הברכה הוא "**לעסוק בדברי תורה**" כי העיסוק שייך לכל, גם למי שלא מכוון להלכה, כל עוד יש כוונה אמיתית. לעומת זאת, "**ללמוד תורה**" שייך רק למי שמכוון לאמת.

בהצלחה רבה!